

BOGUSŁAW ŚLIWERSKI

WARTOŚCI ŻYCIOWE ŁÓDZKICH HARCERZY

Badanie wartości nastolatków należy do tej kategorii badań sondażowych, które mają swój kontekstualny wymiar i charakter. Teoretyk socjalizacji Klaus-Jürgen Tillmann pisze, że środowiska socjalizacyjne wymagają badań nie tylko założeń o strukturach intrapsychicznych, a więc tych cech osobowości, które mogą być ukształtowane w wyniku uczestnictwa w tym procesie, lecz także dokonywanie pomiaru podstawowych sądów

[...] o stosunkach indywiduum do warunków świata zewnętrznego. I tak zakłada się, że dorastający człowiek aktywnie i twórczo kształtuje swoje procesy życiowe i uczenia się. Ludzie nie są ofiarami swojej socjalizacji, ale mają wpływ na samych siebie i swoje otoczenie i w ten sposób stają się istotami zdolnymi do działania, stają się *podmiotami* (Tillmann, 1996, s. 9).

Wychowanie harcerskie jest częścią harcerskiej socjalizacji, gdyż nie wszystkie oddziaływania podejmowane przez kadry instruktorskie i funkcyjnych (w niemalże rówieśniczym wieku) mają profesjonalnie pedagogiczny, a więc świadomy i planowy charakter. Powodem skoncentrowania uwagi na wartościach zaangażowanych w służbę harcerzy było obowiązujące w badaniach procesów socjalizacyjnych założenie, w świetle którego w celu analizowania socjalizacji jako procesu przekształcania zewnętrznej rzeczywistości w jej introjekcję należy przeprowadzić systematyczne rozeznanie m.in. warunku społecznego, jakim jest występujący w danym środowisku system wartości.

Największą organizacją harcerską w III Rzeczypospolitej jest Związek Harcerstwa Polskiego, który liczy około 120 tys. członków (Spis organizacji, 2024). Działają jednak także inne organizacje harcerskie, które nawiązują w swoich założeniach

Prof. dr hab. BOGUSŁAW ŚLIWERSKI – Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu, Katedra Teorii Wychowania; adres do korespondencji: ul. Pomorska 46/48, 91-408 Łódź; e-mail: boguslaw.sliwerski@now.uni.lodz.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3875-8154>.

Artykuły są objęte licencją Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

programowo-wychowawczych, podobnie jak ZHP, do źródeł ruchu skautowego liczącego sobie przeszło 100 lat od odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 roku.

W ramach programu Uniwersytetu Łódzkiego „Zdolny uczeń – świetny student” podjąłem wraz z Katarzyną Graczyk, harcerką i uczennicą XXX Liceum Ogólnokształcącego w Łodzi, badanie sondażowe mające na celu poznanie, jakie wartości życiowe są uznawane przez członków łódzkich organizacji harcerskich, biorąc pod uwagę wpisane w dziedzictwo tego ruchu założenia ideowo-wychowawcze, a więc także aksjologiczne. Ze względów organizacyjnych oraz związanych z obciążeniem nauką uczennicy wybrałem możliwość przeprowadzenia sondażu diagnostycznego w formie online za pomocą autorskiego kwestionariusza ankiety. Badania były prowadzone od 2 lutego do 10 marca 2024 roku. Za pośrednictwem aplikacji FORMS w programie Office 365 podany w przypisie link był wysyłany do drużynowych harcerskich oraz osób funkcyjnych w harcerskich jednostkach¹.

Nie spodziewałem się trudności w pozyskaniu jak największej liczby respondentów spośród liczego przecież w Łodzi grona harcerzy. Na ankietę odpowiedziało zaledwie 46 osób, w tym 31 uczniów-harcerzy z liceów ogólnokształcących, 5 z techników i 4 ze szkół wyższych oraz 3 z innych środowisk. Przeważali funkcyjni drużyn starszoharcerskich (15), zuchowych (14) i harcerskich (9); w aspekcie płci dominowały kobiety (36) w stosunku do mężczyzn (10), żaden z badanych nie wskazał innej płci. Ze względu na niską liczebność badanej grupy nie należy traktować tego sondażu jako spełniającego wymogi reprezentatywności, natomiast interesujące są uzyskane odpowiedzi. Postanowiłem skonfrontować je z powstałym w 2018 r. raportem ZHP, zatytułowanym „Harcerstwo dzisiaj”².

1. HARCERSKI MODEL WARTOŚCI

W Raporcie Głównej Kwatery ZHP sprzed dziesięciu lat zanotowano, że harcerskimi wartościami są

¹ Adres dostępu do kwestionariusza stosowanego w trakcie prowadzenia badań: <https://forms.office.com/pages/responsepage.aspx?id=i3SqFhp280K3sCVpGCsir9O9w3hxiJhEqYmJZCoJvdpUNkVQVEU3S1oxR0Q3SjFTVVczMTdVOUJZRy4u>.

² Raport ZHP został przygotowany ze względu na kandydowanie do organizacji Światowego Jamboree Skautowego w 2023 r. (Zieliński, 2014). ZHP nie wygrał w tej konkurencji, gdyż zwyciężcą okazała się kandydatura Korei Południowej, która uzyskała więcej głosów niż wniosek z Polski. Jamboree, które odbywa się od 1920 roku co cztery lata w formie światowego zlotu skautów, odbyło się zatem w sierpniu 2023 roku w Korei Południowej. W czasie tego zlotu zapadła decyzja, że Polska będzie gospodarzem 26. Światowego Jamboree Skautowego, które odbędzie się w sierpniu 2027 r. (Jamboree 2027, [b.r.]).

[...] patriotyzm, braterstwo, przyjaźń, służba, wiara, praca, sprawiedliwość, wolność i pokój. Wartości te, zapisane w Obietnicy i Prawie Zucha oraz Przyrzeczeniu i Prawie Harcerskim, odnajdujemy w tworzonej przez dziesiątki lat kulturze organizacji. Tworzą one kodeks postępowania i kształtują styl życia członków ruchu harcerskiego, każdemu z nich pozwalają kreować osobistą drogę ich realizacji w budowanych indywidualnie próbach na kolejne – harcerskie i instruktorskie – stopnie (Zieliński, 2014, s. 5).

W latach 2014–2024 toczył się w Związku dość burzliwy spór o wartości założone, tzn. obowiązujące każdego członka organizacji po złożeniu przyrzeczenia harcerskiego. Treść tego przyrzeczenia, jak i Prawa Harcerskiego jest poddawana ustawicznym dyskusjom, sporom i zmianom (Śliwerski, 2012). Do 2022 r. obowiązywała rota przyrzeczenia, która akcentowała m.in. służbę Bogu. Dopiero XLII Zjazd ZHP w 2022 r. wprowadził jako drugą (do wyboru) świecą wersję przyrzeczenia (*Związek Harcerstwa Polskiego*, 2024).

Stanisław Czopowicz (2010) proponuje spojrzenie na harcerstwo w wymiarze modelu heurystycznego jako na ruch społeczny, który jest ukierunkowany na wartości i mierza

[...] do ich urzeczywistnienia przez realizację własnego programu pracy według harcerskiej metody wychowawczej, pod przewodnictwem instruktorów harcerskich, we własnej organizacji służącej i podporządkowanej ruchowi, wartościom, programowi, metodzie wychowawczej i formacji instruktorów. Trzeba zatem zobaczyć nie konstrukt teoretyczny, lecz dynamiczną rzeczywistość praktykowaną, w której da się wyodrębnić jej podstawowe elementy składowe: 1. Ruch społeczny dzieci, młodzieży i dorosłych, 2. Ideę wyznaczającą cel, wartości, zasady i styl życia, 3. Instruktorów – kierowników, przywódców i wychowawców, 4. Organizację i struktury organizacyjne, 5. Program pracy oraz 6. Metodę wychowawczą (s. 13).

Autor dodaje, że powyższe elementy wzajemnie się przenikają, dopełniają, warunkują, tworząc niezależną całość, toteż ich wyróżnienie ma jedynie teoretyczny charakter. Także w tym ujęciu instruktora, a zarazem naukowca, teologa, który – jak pisze – posłużył się metodą teologii pastoralnej z wykorzystaniem metody analizy (indukcji) danych dyscyplin humanistycznych (historii, socjologii, pedagogiki społecznej), widać, że gdy wychowanie jest fenomenem dopełniającym czyjeś i jakieś działanie, co w tym wypadku zostaje określone mianem „metody wychowawczej”, to poprzestajemy na jego behawioralnym wymiarze wpisującym się w racjonalność instrumentalną. Czopowicz przyjmuje z pedagogiki społecznej jej instytucjonalny punkt widzenia, by analizować dane historyczne i socjologiczne o harcerstwie wskazujące na to, jak czynią one

[...] harcerstwo instytucją wychowawczą bądź stają temu na przeszkodzie. Ten rodzaj pedagogiki nie koncentruje się na stosunku wychowawca–wychowanek (lub grupa wychowanków), lecz na procesie wychowawczym i obserwuje w każdym kręgu środowiskowym potencjalne środowisko wychowawcze (lub antywychowawcze), zaś krzyżowanie się wpływów jednostki i środowiska postrzega jako czynnik dynamizujący pożądane (lub niepożądane) wychowawczo kształtowanie postaw i zachowań (Czopowicz, 2010, s. 27–28).

Dzięki kompetencji i metodologii nauk społecznych badanie związku młodzieży staje się wglądem w jego socjotechnikę z zastosowaniem współczesnej aparatury pojęć i metod tych nauk. Pozwala na rozpoznanie stopnia realizacji funkcji założonych w stosunku do funkcji rzeczywistych, w tym także przejawy konspiracji wewnątrzgrupowej (ukrytego programu). Należy zatem potraktować swoistość procesu wychowawczego jako składnik narodowej struktury wychowawczej (Kamiński, 1959; Palamer-Kabacińska, 2014; Petkowicz, 2009; Śliwerski, 2018). Z powyższego względu uczyniłem głównym problemem badawczym pytanie dopełnienia: Jakie wartości są uznawane przez harcerzy działających na terenie łódzkiej aglomeracji? Interesujące było dla mnie to, czy nie uległa dezaktualizacji żadna z dziesięciu norm (zasad), które zostały określone w Prawie harcerskim. Ruch harcerski powinien być bowiem jednym z tych środowisk socjalizacyjnych, które opierają swoje zasady moralne na pozytywnym imperatywie postaw, a nie na zakazach czy nakazach. Prawo tego wyjątkowego ruchu społeczno-samowychowawczego jest wyrażone w sądach o pozytywnej treści i jej orientacji, która ułatwia identyfikację wartości i ich interioryzację, przyjęcie ich jako własne. Każdy punkt Prawa harcerskiego ani nie mówi o tym, czego nie wolno czynić, ani jak harcerz powinien postąpić, ale wyraża te stany postulatywne językiem realizmu, a zatem czegoś, co jest osiągalne, lecz obecnie nie jest celem czy dążeniem. Doprowadzenie do inicjacji harcerskiej, a zatem do złożenia przyrzeczenia, jest tego symptomem i trwałym następstwem efektywnej formacji osobowej, charakterologicznej. Tu nie można wybierać jednej czy kilku zasad, jako wygodnych dominant, ale „stapiając się” z wartościami i ideami tego ruchu oraz zobowiązując się do służby zgodnie z nimi, zgodnie ze szczerą wolą, którą wyraża się tym aktem, potwierdzać integralny rozwój własnej osoby (Śliwerski, 2012; 2018).

2. CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW-HARCERZY

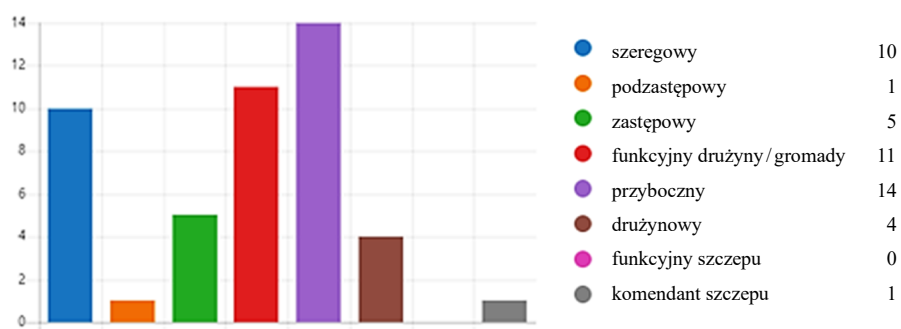
Wśród respondentów przeważali członkowie ZHP (38 osób). Ankiety wypełniło także siedmiu harcerzy Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej i jeden z Federacji Stowarzyszenia Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” (zob. schemat 1).

Schemat 1. Przynależność badanych do organizacji harcerskiej

Źródło: opracowanie własne.

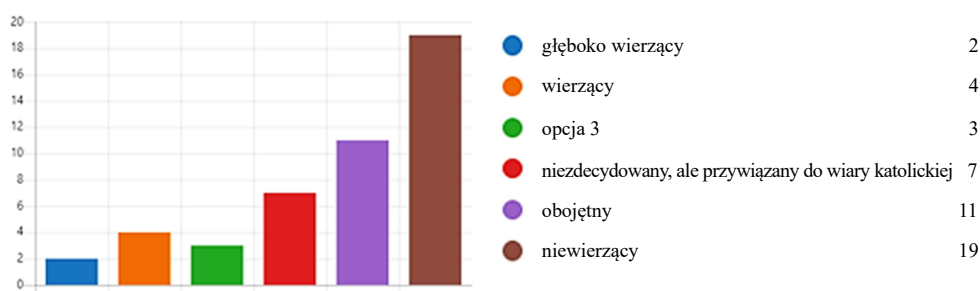
Wśród badanych tylko dwie osoby nie złożyły przyrzeczenia harcerskiego, zaś cztery złożyły kolejne w swojej służbie harcerskiej ślubowanie, jakim jest zobowiązanie instruktorskie. Jednak nie wszyscy badani pełnią funkcję w organizacji harcerskiej. Najwięcej było przybocznych (14 osób) oraz funkcyjnych drużyn/gromad (11 osób). Funkcję drużynowego pełniły 4 osoby, zaś zastępowego – 5. Ponadto 10 respondentów było szeregowymi, dodatkowo jedna osoba była podzastępowym, a kolejna komendantem szczepu (zob. schemat 2).

Schemat 2. Pełnione w harcerstwie funkcje

Źródło: opracowanie własne.

Uczestnicy badania w większości są uczniami: 1 osoba uczy się w szkole podstawowej, 39 w szkole ponadpodstawowej, 4 osoby studiują, ponadto 3 osoby pracują. Sytuacja rodzinna ankietowanych przedstawia się następująco: 33 osoby pochodzą z pełnej rodziny, rodzice 11 harcerzy są rozwiedzeni lub w separacji, zaś dwoje wskazało, że jeden z rodziców zmarł. Przeważały wśród harcerzy osoby mające jedno rodzeństwo (35 osób), zaś ośmioro było jedynakami. Dwie osoby mają dwoje rodzeństwa, natomiast jedna pochodzi z rodziny wielodzietnej. Biorąc pod uwagę deklaratywną otwartość ZHP na stosunek dzieci do wiary religijnej, zapytaliśmy badanych o tę postawę. Badani harcerze deklarują, że są niewierzący (19 osób), obojętni wobec wiary (11 osób), niezdecydowani, ale przywiązani do wiary katolickiej (7 osób), wierzący (6 osób), a wśród tych ostatnich dwie osoby głęboko wierzące.

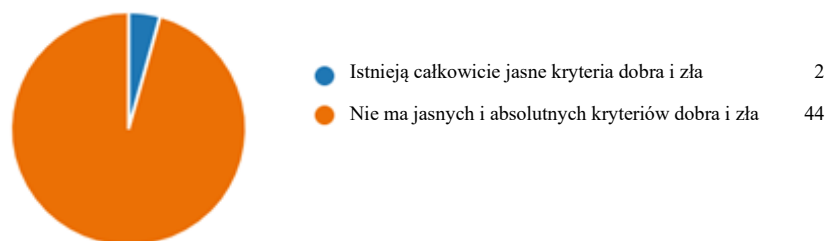

Schemat 3. Stosunek badanych harcerzy do wiary religijnej

Źródło: opracowanie własne.

3. WARTOŚCI UZNAWANE PRZEZ ŁÓDZKICH HARCERZY

Zanim zadałem harcerzom pytanie o ich postawy wobec kluczowych dla harcerstwa wartości, interesujące było dla mnie ustalenie, jaki jest ich ogólny stosunek do wartości, a więc czy ich zdaniem istnieją jasne i absolutne kryteria rozstrzygania o tym, co jest dobre, a co jest złe. Okazało się, że dla zdecydowanej większości takie kryteria nie istnieją (44 osoby), zaledwie 2 osoby udzieliły pozytywnej odpowiedzi.

Schemat 4. Świadomość harcerzy występowania jasnych i absolutnych kryteriów rozstrzygania o istnieniu dobra i zła

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zapytani o to, jaki jest ich stosunek do twierdzenia, że ludzie różnią się między sobą poglądami na to, jak dalece ich postępowanie powinno być podporządkowane pewnym ogólnym zasadom moralnym, wskazali następujące odpowiedzi:

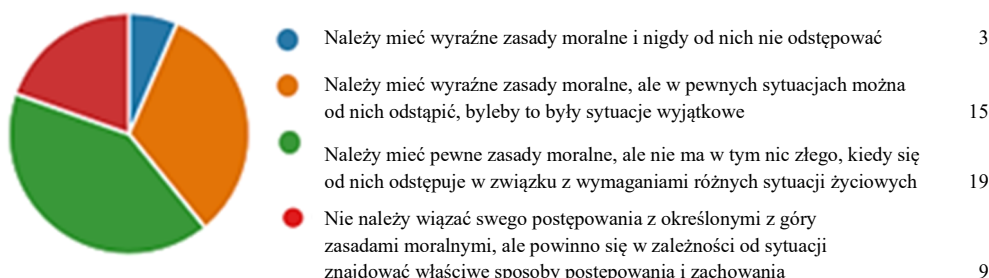
1) „Należy mieć pewne zasady moralne, ale nie ma w tym nic złego, kiedy się od nich odstępuje w związku ze wymaganiami różnych sytuacji życiowych” – tę odpowiedź, która sugeruje wybiórczy relatywizm moralny, wybrało 19 osób;

2) „Należy mieć wyraźne zasady moralne, ale w pewnych sytuacjach można od nich odstąpić, byleby to były sytuacje wyjątkowe” – tę odpowiedź, sugerującą wybiórczy relatywizm moralny, wskazało 15 osób;

3) „Nie należy wiązać swego postępowania z określonymi z góry zasadami moralnymi, ale powinno się w zależności od sytuacji znajdować właściwe sposoby postępowania i zachowania” – odpowiedź, w duchu anomii moralnej, została wybrana przez 9 osób;

4) „Należy mieć wyraźne zasady moralne i nigdy od nich nie odstępować” – to zdanie, wyrażające postawę autonomii moralnej, wskazało 3 osoby.

Przedstawione wyniki pozwalają stwierdzić, że wśród badanych harcerzy przeważa relatywizm moralny, co stoi w sprzeczności z fundamentalnym w skautingu, a więc i w harcerstwie, imperatywem, normą bezwzględnego postępowania moralnego w zgodzie z wartościami, do których przestrzegania zobowiązali się, składając przyrzeczenie harcerskie, skoro harcerzem jest się przez całe życie (Baden-Powell, 2023).

Schemat 5. Stosunek harcerzy do przestrzegania norm moralnych

Źródło: opracowanie własne.

Na pytanie o źródła wartości, które ich obowiązują, badani harcerze lokowali je przede wszystkim w sobie samych (odpowiedź „To, czym jest dobro i zło, powinno być wewnętrzną sprawą każdego człowieka” wybrało 36 osób) lub w społeczeństwie (odpowiedź „O tym, czym jest dobro i zło, powinno decydować społeczeństwo” wskazało 7 osób). Głównym źródłem norm moralnych jest zatem źródło osobiste i społeczne. Natomiast tylko dwie osoby wskazały na źródło teonomiczne (prawo Boże) – „O tym, czym jest dobro i zło, powinny decydować prawa Boże”, zaś tylko jedna osoba powołała się na Prawo harcerskie.

Schemat 6. Fundamentalne dla harcerzy źródła wartości

Źródło: opracowanie własne.

Jednak stosunek badanych harcerzy do wybranych praw z Dekalogu wskazuje na to, że najwyżej akceptowane są przez nich trzy uniwersalne imperatywy moralne: „Nie zabijaj” (36 harcerzy), „Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu” (35 osób), „Nie kradnij” (34 harcerzy). Mniej osób wybrało inne przykazania, tzn. „Czcij ojca swego i matkę swoją” (23 osoby) oraz „Nie pożądaj żadnej rzeczy bliźniego twego” (19 osób). Dla sześciu osób zobowiązująca jest norma religijna: „Pamiętaj, abyś dzień święty święcił”.

Schemat 7. Stosunek harcerzy do imperatywów moralnych

Źródło: opracowanie własne.

Na pytanie projekcyjne o stosunek harcerzy do zachowań społeczno-moralnych innych osób, które brzmiało: „Czy Twoim zdaniem niżej podane zachowania są zawsze złe lub dobre, czy też mogą być złe lub dobre w zależności od okoliczności?”, przeważały postawy jednoznacznie relatywistyczne wobec kłamstwa i stawiania ponad wszystko własnych korzyści. Często występowała też wśród badanych skłonność do relatywizowania ocen wobec takich wartości, jak prawdomówność, posłuszeństwo, troska o „czyste ręce”, dyskrecja, stałość przekonań i trzymanie się zasad. Z kategorii „zawsze złe zachowania” opowiadano się tylko przeciwko kradzieży.

Interesujące było to, czy harcerze mają wzory osobowe, autorytety, osoby znaczące, które chcieliby naśladować. Odpowiedzi twierdzącej udzieliło 24 harcerzy. Pozostali zaprzeczyli chęci naśladownictwa kogoś znaczącego dla nich.

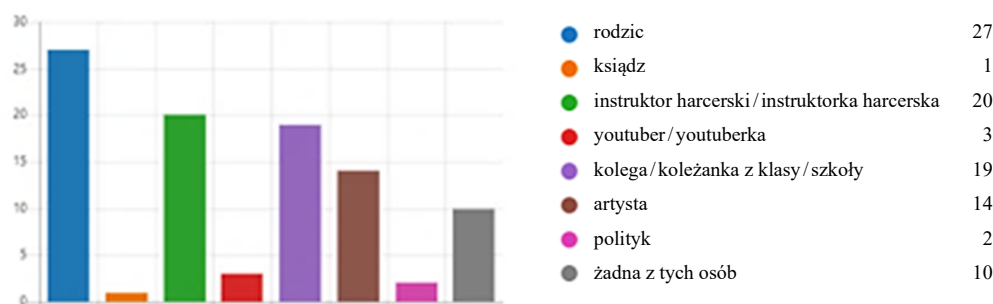

Schemat 8. Osoby znaczące, godne naśladowania przez harcerzy

Źródło: opracowanie własne.

Wśród osób, które mają dla badanych harcerzy istotny wpływ na ich przekonania moralne, przeważali rodzice (27 wskazań), instruktor harcerski/instruktor harcerska (20 wskazań), rówieśnik ze środowiska szkolnego (19 osób)

i artysta (14 wskazań). Pojawiły się też takie postaci, jak youtuberka (3 wskazania), polityk (2 wskazania) i ksiądz (1 wskazanie).

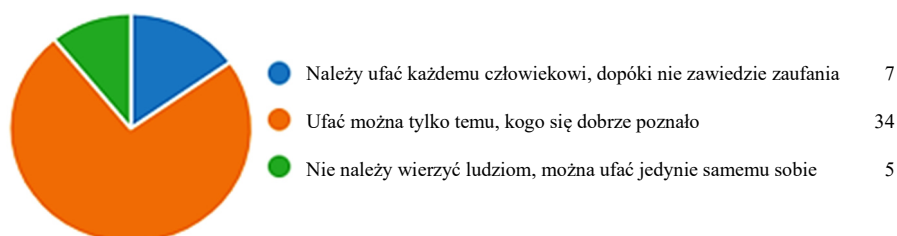
Schemat 9. Osoby znaczące dla badanych harcerzy

Źródło: opracowanie własne.

Skoro harcerz powinien służyć bliźniemu, to szukałem odpowiedzi na następujące pytanie projekcyjne: „Człowiek często znajduje się w sytuacji, kiedy jego własny interes jest sprzeczny z interesem innych ludzi. Jak Twoim zdaniem należy postępować w takich sytuacjach?” Większość badanych osób okazała się zwolennikami poszukiwania „złotego środka”. Pogląd bowiem, że należy szukać wyjścia pośredniego między interesem własnym a cudzym, wskazało 24 harcerzy, w stosunku do 18 osób, które wybrały podejście empatyczne, wyrażone w stwierdzeniu: „Choć jest rzeczą naturalną dbanie przede wszystkim o własny interes, należy w miarę możliwości uwzględniać i cudze interesy”. Tylko jedna osoba wyraziła przekonanie, iż „należy brać pod uwagę przede wszystkim interesy innych ludzi”, z kolei jedna osoba, orientująca swoje postawy przede wszystkim na własny interes, wybrała zdanie przeciwne („Lepsze jest konsekwentne kierowanie się jedynie własnym interesem niż udawanie przed sobą i innymi, że można postępować inaczej”). Na zrównoważone podejście, wyrażone w stwierdzeniu „Ważniejsze są interesy innych ludzi, ale mimo to interesów własnych nie należy lekceważyć”, wskazało dwóch respondentów.

Znacznie mocniej wybrzmiała zgodna z harcerskim przyrzeczeniem postawa 36 harcerzy, którzy opowiedzieli się za altruistycznym poglądem: „Dobrze jest pomagać innym, nawet wtedy, gdy samemu nic się z tego nie ma”. Podejście wymienne zostało zaznaczone przez 7 osób, które wskazały na sąd: „Dobrze jest pomagać innym, bo można potem liczyć na pomoc z ich strony”. Orientację egoistyczną wybrały 2 osoby, wskazując na sąd: „Dobrze jest, gdy każdy liczy tylko na siebie, ponieważ nie ma konieczności pomagania mu”.

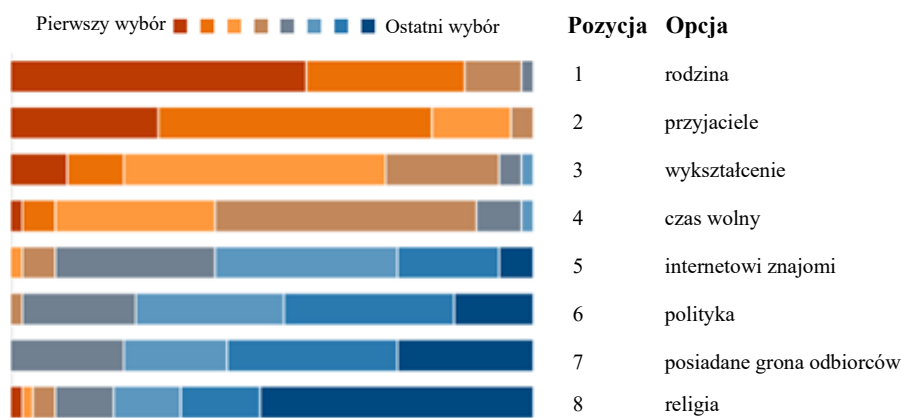
Uwzględniłem w diagnozowaniu wartości życiowych harcerzy ich postawę wobec kategorii zaufania. Odpowiedzi na pytanie projekcyjne: „Co sądzisz na temat okazywania ludziom zaufania?”, wskazują na orientację warunkową, gdyż 34 osoby opowiedziały się za poglądem: „Ufać można tylko temu, kogo się dobrze poznało”, zaś 7 osób wskazało na postawę otwarcia wobec innych osób, która zawarta była w sądzie: „Należy ufać każdemu człowiekowi, dopóki nie zawiedzie zaufania”. Pięciu respondentów uważało, że nie należy ufać ludziom, gdyż można ufać jedynie samemu sobie.

Schemat 10. Postawy harcerzy wobec kategorii zaufania innym

Źródło: opracowanie własne.

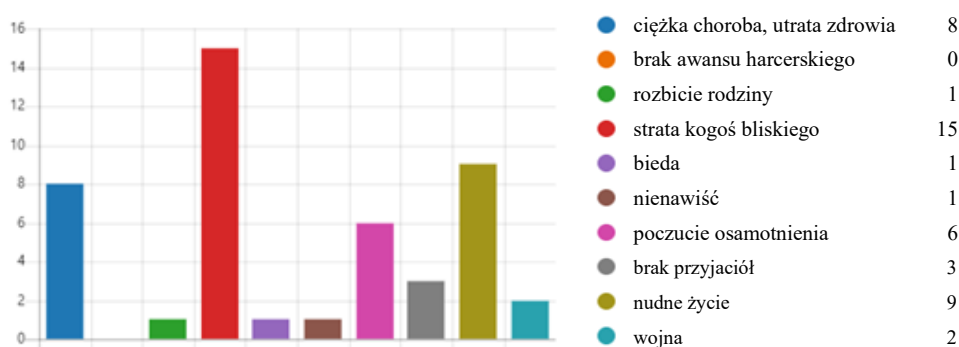
Harcerze poproszeni o to, by wskazali na to, czym jest dla nich miłość bliźniego, w większości (27 osób) wybrali sąd, iż jest „to odpowiedzialne i bezinteresowne poszukiwanie dobra w drugim człowieku”. Na aspekt emocjonalny wskazało 11 osób („to darzenie drugiego człowieka głębokim uczuciem”), zaś 8 harcerzy nie udzieliło odpowiedzi. Zapytani o to, w jakim stopniu uważają następujące sprawy za ważne w swoim życiu, mogli dokonać wyboru trzech najważniejszych spośród im przedstawionych. Zdecydowanie na pierwszym miejscu ulokowali rodzinę, na drugim – przyjaciół, zaś na trzecim – wykształcenie. Na trzech ostatnich miejscach znalazły się w kolejności od ostatniej: religia, posiadanie grona odbiorców w mediach społecznościowych i polityka. Jednak poproszeni o wskazanie spośród wymienionych tych wartości, które uznają za najważniejsze w życiu, odpowiedzieli następująco: szczęśliwe życie (34 wskazania), przyjaciele (33), miłość (29), spokój (24), przygody (23), świadomość, że jest się potrzebnym innym (18), wykształcenie (15), szacunek (13), dobrobyt (12), pomoc innym (12), ojczyzna (3), wiara religijna (3), władza (3), sława (1).

Schemat 11. Ranking preferowanych przez harcerzy wartości codziennych spraw

Źródło: opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę doświadczanie przez młodzież sytuacji kryzysowych, zapytałem harcerzy o to, czego najbardziej obawiają się w życiu. Rozkład odpowiedzi był następujący: straty kogoś bliskiego (15), nudnego życia (9), ciężkiej choroby, utraty zdrowia, kalectwa (8), poczucia osamotnienia (6), braku przyjaciół (3), wojny (2), rozbicia rodziny (1), nienawiści (1), biedy (1). Nikt nie wskazał na brak awansu harcerskiego.

Schemat 12. Życiowe obawy harcerzy

Źródło: opracowanie własne.

Mimo wprowadzenia do odpowiedzi na wiele pytań kategorii „inna”/„inne”, z nadzieją, że pojawią się z własnego przekonania takie wartości, jak patriotyzm,

braterstwo, przyjaźń, służba, wiara, praca, sprawiedliwość, wolność i pokój, okazało się, że wystąpiły tylko trzy z nich, a mianowicie przyjaźń, braterstwo i wiara.

*

Zdumiewający jest wynik sondażu o uznawanych przez badanych harcerzy wartościach życiowych. Młodzi członkowie związków harcerskich potwierdzili swoje egoistyczne ukierunkowanie na wartości i normy, które są następstwem indywidualnej kalkulacji. Niemalże w ogóle nie pojawiają się tak kluczowe dla fundamentów harcerskości kategorie, jak służba Bogu, Ojczyźnie i bliźnim. Nie występuje też wartość braterstwa, solidarności, skoro tak mocno reprezentowane są postawy braku zaufania wobec innych i koncentracja na sobie. Na podstawie nielicznej próby nie można wyciągać żadnych wniosków natury ogólnej. Spostrzeżenia oparte na prezentowanych badaniach należy odnosić wyłącznie do tej grupy. Pozwalają one zdać sobie sprawę ze stanu młodego pokolenia, które nie jest zainteresowane stabilnym światem wartości, nie ma potrzeby uznawania wartości transcendentnych. Pozytywna jest jego akceptacja dla uniwersalnych wartości Dekalogu, natomiast zaskakuje rezygnacja czy nieobecność w życiu jakichkolwiek związków z wiarą religijną. Wśród badanych 14 osób pełni instruktorskie funkcje wychowawców swoich zuchów czy harcerzy, toteż przekaz międzypokoleniowy będzie ukierunkowany na siebie, egoistyczny. Uważam, że ten sondaż diagnostyczny zainteresuje pedagogów społecznych i skłoni do podjęcia badań w skali ogólnopolskiej z uwzględnieniem wszystkich organizacji harcerskich, by poznać stan introjekcji założonych wartości (Kunowski, 2003).

BIBLIOGRAFIA

- BADEN-POWELL, R. (2023). *Skauting dla chłopców. Wychowanie dobrego obywatela metodą puszczańską* (Tłum. S. Kapiszewski). Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- CZOPOWICZ, S. (2010). *Szczera wola i zniewolenie. Harcerstwo w Polsce 1945–1980. Zarys problematyki ideowej i wychowawczej*. Warszawa: Niezależne Wydawnictwo Harcerskie.
- JAMBOREE 2027 (b.r.). <https://www.jamboree2027.org/pl>
- KAMIŃSKI, A. (1959). *Prehistoria polskich związków młodzieży*. Warszawa: PWN..
- KUNOWSKI, S. (2003). *Wartości w procesie wychowania*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- PALAMER-KABACIŃSKA, E. (2014). *Pełnić służbę całym życiem? Ruch harcerski jako przykład działań organizacji pozarządowych wdrażających do życia w społeczeństwie obywatelskim*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- PETKOWICZ, A. (red.) (2009). *Wychowanie chrześcijańskie metodą harcerską*. Lublin: Wydawnictwo KUL.

- SPIS ORGANIZACJI. Związek Harcerstwa Polskiego (2024). <https://spis.ngo.pl/197783-zwiazek-harcerstwa-polskiego>
- ŚLIWERSKI, B. (2012). *Przyrzeczenie harcerskie. Historia, metodyka, manipulacje*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- ŚLIWERSKI, B. (2018). *Pedagogia harcerskiego wychowania*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- TILLMANN, K.-J. (1996). *Teorie socjalizacji. Społeczność, instytucja, upodmiotowienie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- ZIELIŃSKI, G. (oprac.) (2014). *Harcerstwo dzisiaj. Raport o stanie ZHP w kontekście kandydowania do organizacji Światowego Jamboree Skautowego*. Warszawa: Główna Kwatera ZHP.
- ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO (2024). https://pl.wikipedia.org/wiki/Zwi%C4%85zek_Harcerstwa_Polskiego

WARTOŚCI ŻYCIOWE ŁÓDZKICH HARCERZY

STRESZCZENIE

Harcerstwo należy do tych środowisk wychowawczych, które w swoich założeniach mają klarownie i jednoznacznie określony system wartości. Został on ujęty na wzór Dekalogu w dziesięciu punktach Prawa harcerskiego oraz treści Przyrzeczenia harcerskiego, jakie składają dzieci wstępujące do tego ruchu, uprzednio przygotowane do introjekcji obowiązujących ich przez całe życie wartości. Przedmiotem artykułu jest raport z badań diagnostycznych wśród harcerzy i ich instruktorów w aglomeracji łódzkiej, których celem było poznanie zakresu uznawanych przez nich wartości, by można było je odnieść do obowiązujących harcerzy wartości, a tym samym uchwycić stopień zbieżności z nimi. Główne pytanie badawcze brzmiało: Jakie wartości są uznawane przez harcerzy działających na terenie łódzkiej aglomeracji? Wyniki pilotażowego sondażu są zaskakujące, gdyż uświadamiają harcerskim wychowawcom niską skuteczność ich oddziaływań na młode pokolenie.

Słowa kluczowe: wartości; harcerstwo; prawo harcerskie; introjekcja wartości; wychowanie

LIFE VALUES OF LODZ SCOUTS

SUMMARY

Scouting is one of those educational environments that have a clearly and unambiguously defined system of values in their assumptions. It has been modeled on the Ten Commandments and compiled in ten points of the Scout Law and the content of the Scout Promise, which children who join this movement make, having been prepared for the instilling of values that are binding on them throughout their lives. The article reports on diagnostic studies carried out among scouts and their instructors in the Lodz agglomeration. The purpose of the survey was to learn about the range of values recognized by them, so that they could be related to the values that are binding on scouts, and thus capture the degree of convergence with them. The main research question was: What values are recognized by scouts operating in the Lodz agglomeration? The results of the pilot survey are surprising, because they show scout educators that their influence on the young generation is not very effective.

Keywords: values; scouting; scout law; instilling of values; upbringing